

**СПРЕЧАВАЊЕ И СУЗБИЈАЊЕ
САВРЕМЕНИХ ОБЛИКА КРИМИНАЛИТЕТА
V
ТЕМАТСКИ ЗБОРНИК РАДОВА**

Криминалистичко-полицијска академија
Београд, 2010

СПРЕЧАВАЊЕ И СУЗБИЈАЊЕ САВРЕМЕНИХ ОБЛИКА
КРИМИНАЛИТЕТА
V
ТЕМАТСКИ ЗБОРНИК РАДОВА

Издавач

Криминалистичко-полицијска академија
Београд, Цара Душана 196 – Земун

Главни и одговорни уредник
проф. др Жељко Никач

Уредници

доц. др Саша Мијалковић, руководилац пројекта
проф. др Ђорђе Ђорђевић
проф. др Дане Субошић

Рецензенти

проф. др Радомир Милашиновић
др Јован Ђирић, виши научни саветник
проф. др Горан Илић

Лектор

Јасмина Милетић

Компјутерска припрема слога

Синиша Филиповић

Тираж

300 примерака

Штампа

INPRESS, Београд

© 2010 Криминалистичко-полицијска академија, Београд

ISBN 978-86-7020-176-7

ПРЕДГОВОР

Научно-истраживачки пројекат под називом *Спречавање и сузбијање савремених облика криминалитета*, који је Криминалистичко-полицијској академији у истраживачком циклусу 2006–2010. године поверило Министарство за науку и технолошки развој, препознат је као веома успешан и друштвено сврсисходан.

Реализовањем овог пројекта, објавили смо четири тематска зборника националног значаја под називом *Спречавање и сузбијање савремених облика криминалитета (I–IV)*, у којима су публиковани и радови појединих еминентних научних радника из земље и иностранства.

Затим, објавили смо десетак монографија, више стотина радова у научним часописима и зборницима у земљи и иностранству и имали смо стотинак учешћа на научним конференцијама националног и међународног значаја.

Најзад, успешно смо се припремили за наступајући научни циклус 2011–2014. године на којем смо, по јавном конкурс Министарства за науку и технолошки развој 2010. године, аплицирали пројектом под називом *Јачање институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција*. Нови пројекат ће се надовезати на резултате актуелног пројекта, који је општији и ширег обима и садржаја.

Реализацији пројектних активности нарочито је допринела стручна подршка запослених у Министарству за науку и технолошки развој, Татјане Петковић и Марије Величковић, којима овом приликом најсрдачније захваљујемо.

Најзад, свесни смо да постигнути резултати не смеју да нас „понесу“, већ да нас обавезују на већу продуктивност и друштвену сврсисходност. Тако ћемо оправдати поверење које су нам указали Република Србија и њени грађани, а свету ћемо показати да и од нас може пуно да се научи.

Руководилац пројекта
доц. др Саша Мијалковић

САДРЖАЈ

Милан МИЛОШЕВИЋ, Жељко НИКАЧ ИЗМЕНЕ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ ОД ПОСЕБНОГ ЗНАЧАЈА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ И СУЗБИЈАЊЕ САВРЕМЕНИХ ПОЈАВНИХ ОБЛИКА КРИМИНАЛИТЕТА	1
Мирослав ЖИВКОВИЋ ТАЈНОСТ ПИСАМА И ДРУГИХ СРЕДСТАВА ОПШТЕЊА И СПЕЦИЈАЛНА ИСТРАЖНА (ДОКАЗНА) РАДЊА ТАЈНОГ НАДЗОРА ОСУМЊИЧЕНОГ	9
Ђорђе М. ЂОРЂЕВИЋ КРИВИЧНА ДЕЛА ОДБАЦИВАЊА	25
Дане SUBOŠIĆ, Goran MILOŠEVIĆ, Dalibor KEKIĆ DAS ENTSCHIEDEN IN ZEITEN DER KRISENSITUATIONEN	43
Дарко НАДИЋ, Срђан МИЛАШИНОВИЋ КОНЦЕПТ НАЦИОНАЛНЕ СТРАТЕГИЈЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	59
Драгана КОЛАРИЋ НЕХАТНО ЛИШЕЊЕ ЖИВОТА.....	79
Горан Д. МАТИЋ КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ОД ПОЛИТИЧКИ МОТИВИСАНОГ НАСИЉА.....	101
Зорица ВУКАШИНОВИЋ-РАДОЈИЧИЋ САВРЕМЕНЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ РАЗВОЈА СЛУЖБЕНИЧКОГ СИСТЕМА У СРБИЈИ	119
Дарко МАРИНКОВИЋ, Горан БОШКОВИЋ ДЕФИНИСАЊЕ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА У СРПСКОМ ЗАКОНОДАВСТВУ - ПРОЦЕС КОЈИ ТРАЈЕ	137

Зоран ЂУРЂЕВИЋ, Ненад РАДОВИЋ ТИПОЛОГИЈА КРИВИЧНИХ ДЕЛА УБИСТВА.....	157
Жељко НИЊЧИЋ, Божидар ОТАШЕВИЋ КОРУПЦИЈА И ОРГАНИЗОВАНИ КРИМИНАЛ.....	179
Славиша ВУКОВИЋ НОРМАТИВНО-ПРАВНИ ОКВИР ПРЕВЕНЦИЈЕ КОРУПЦИЈЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	193
Миљивој ДОПСАЈ, Горан ВУЧКОВИЋ ЕФЕКТИ РАЗЛИЧИТИХ ПРОГРАМА ТРЕНАЖНИХ ГАЂАЊА НА ТАЧНОСТ ГАЂАЊА ПИШТОЉЕМ КОД ЖЕНА ПОЛИЦАЈАЦА.....	209
Saša MIJALKOVIĆ, Dragan MANOJLOVIĆ, Dragan ĐUKANOVIĆ POLICE MODEL OF CLEARING UP CRIMINAL OFFENCES AND ITS CONTINUED INFLUENCE ON THE PROSECUTORS AND JUDICIAL DECISIONS IN THE REPUBLIC OF SERBIA – CASE STUDIES OF ACCEPTING BRIBES AND MONEY LAUNDERING.....	229

Доц. др Драгана КОЛАРИЋ
Криминалистичко-полицијска академија, Београд

НЕХАТНО ЛИШЕЊЕ ЖИВОТА

Сажетак: Кривичним закоником Републике Србије као једно од привилегованих убистава предвиђено је нехатно лишење живота. Нехатна лишења живота заузимају значајно место у систему нехатних деликата уопште. Због тога, а и због чињенице да право на живот заузима највиши ранг међу људским правима, неопходно је инкриминацијом обухватити и његово нехатно уништење. Сличне инкриминације садрже сва савремена кривична законодавства.

Аутор у раду анализира члан 118. Кривичног законика Србије, наводећи бројне примере из судске праксе који се односе на ово кривично дело. На тај начин нуде се решења за поједине проблеме који се појављују код овог кривичног дела. Значајан део посвећен је појмовном одређењу дела као и примени појединих општих института кривичног права на ову одредбу.

Кључне речи: нехатно лишење живота, Кривични законик, убиство, умишљај, нехат.

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Проучавајући кривична дела убиства, веома често смо наилазили на констатације да нова достигнућа у области науке и технике доводе у великом броју до нехатних проузроковања смрти. Тако се истиче да је савремени живот обележен новим проналасцима у области техничких и природних наука, али и да та нова достигнућа у извесном смислу представљају опасност за човека јер стварају ситуације ризичне за живот и тело како оних лица која их непосредно примењују тако и других људи (Лазаревић, 1960: 1). Углавном, у кривичном праву таква ситуација се означава као цена технолошког напретка.

Нехатна лишења живота заузимају значајно место у систему нехатних деликата уопште. Због тога, а и због чињенице да право на живот заузима највиши ранг међу људским правима, неопходно је инкриминацијом обухватити и његово нехатно уништење. У члану 118. Кривичног законика

Србије, једноставном одредбом, која је на сличан начин уређена у већини европских законодавстава, формулисано је лишење живота из нехата: *Ко другог лиши живота из нехата, казниће се...* Као и код лишења живота из самилости, законодавац кривично дело означава као лишење живота а не као убиство, да би нагласио његово привилеговање због нехатног облика кривице. Савремена законодавства међусобно се разликују по називу ове инкриминације тако да наилазимо на назив „лишење живота из нехата“ у Немачком, Швајцарском и Аустријском кривичном законнику, „проузроковање смрти из нехата“ у Кривичном законнику Руске Федерације, Хрватске, Словеније, а Французи ово кривично дело регулишу у оквиру поглавља које носи назив „Ненамерна (невољна) угрожавања живота другог лица“, чиме се наглашава његова суштина. Који назив најбоље одражава суштину овог дела? Законодавства на територији бивше СФРЈ која су прихватила назив „проузроковање смрти из нехата“ ипак истичу да тај термин није у потпуности адекватан. Штавише, указује се на то да термин „проузроковање“ у себи носи, пре свега, готово искључиво објективна обележја, дакле нешто што се креће у границама објективне одговорности. А јасно је да само проузроковање било које последице није довољно за утемељење (кривичне) одговорности, јер је савремено кривично право засновано на принципу кривице (Бачић, Шепаровић, 1997: 54). У том смислу, решење у Кривичном законнику Србије чини нам се задовољавајућим. Раније је у Кривичном закону ово дело називано убиством из нехата што је, по владајућем мишљењу, било неадекватно јер сам појам „убиство“ у себи имплицира чин са злочиначком намером, што је неспојиво и неусклађено са појмом нехата који је негде на граници случајних збивања (Марковић, 2000: 229).

ПОЈМОВНО ОДРЕЂЕЊЕ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

Узимајући у обзир законску формулацију *нехата* (члан 26. Кривичног законика), овај облик лишења живота постоји када је учинилац био свестан да својом радњом може другог да лиши живота, али је олако држао да до тога неће доћи или да ће то моћи спречити (свесни нехат), или када није био свестан да својом радњом може лишити живота другог, иако је према околностима под којима је оно учињено и према својим личним својствима био дужан и могао бити свестан те могућности (несвесни нехат).

У *теорији* наилазимо на различите дефиниције лишења живота из нехата. Миљковић истиче да је објективна страна и код долозног и код кулпног убиства иста, тј. смрт једнога човека. Али када се убиство посматра са његове субјективне стране, онда се долази до закључка да кривична одговорност не може и не треба да буде подједнака. Код долуса је радња управљена на противправни ефекат, а код кулпе радња није управљена на такав ефекат, али овај произилази услед необраћања довољно пажње. Зато се оваква радња мора казнити бар код извесних деликата који су управљени против важнијих људских добара, а нарочито код деликата управљених против живота и тела. Разлог за кажњавање кулпе код ових дела налази се у томе што се код кулпе огледа повреда извесних дужности, коју сваки грађанин у држави има, да буде марљив и смотрен, и што од те повреде дужности произилази опасност по појединца и целину друштва (Миљковић, 1910: 61). Фојербах истиче да је кулпа повреда обавезе, коју грађанин даје, да ће у друштву бити марљив и смотрен (Миљковић, 1910: 61). По Томи Живановићу, кривац је код убиства како умишљени тако и нехатни извршилац истога. Како је у Кривичном законнику Краљевине Југославије из 1929. године направљена разлика између обичног нехатног убице и позивног нехатног убице¹ који се строже кажњава, професор Тома Живановић истиче да је позивни нехатни убица онај који је по свом позиву или занимању био дужан да буде пажљив. Овакав нехатни убица се кажњавања строже јер он има више способности за предвиђање последица свог делања (Живановић, 1938: 27). Према Јанку Таховићу, обе врсте нехата (свесни и несвесни), уопште узев, резултат су немарности, небрижљивости и неспретности у понашању услед чега долази до проузроковања забрањене последице. На тај начин код одређивања нехата налазимо неке нове правне категорије, а то су, углавном: необазривост (*imprudentia*), немарност (*negligentia*) и неспретност (*imperitia*), као и занемаривање закона, правила, наредби и дисциплине (Таховић, 1961: 179). Према истом аутору, *необазривост* означава несмотреност, недостатак обзира за потребе других људи, *немарност* изражава један другачији психички став који је последица аљкавости или, боље рећи, недостатка или

¹ Тај параграф гласи: „Ко другог из нехата лиши живота казниће се затвором до три године. Ако је учинилац смрт могао предвидети или је по позиву и занимању свом био дужан бити пажљив, казниће се строгим затвором најмање годину дана.“

недовољности пажње или марљивости и *неспретност* се углавном односи на случајеве професионалног нехата у вези са вршењем разних активности које могу довести до нехатног извршења разних кривичних дела. Оправдање за кажњавање нехата, што значи и за лишење живота из нехата, лежи у томе што је учинилац био дужан да буде обазрив и пажљив али је поступио немарно и лакомислено (Таховић, 1961: 179). Према Богдану Златарићу, под квалификацију убиства из нехата долази свако нехатно узроковање туђе смрти које већ није инкриминисано као неко друго кривично дело квалификовано последицом смрти (Делић, 1996: 104). Љубиша Лазаревић истиче да код убиства из нехата смрт лица није циљ делатности учиниоца већ се јавља као нежељена последица његовог немарног понашања. Овакав психички однос учиниоца према последици дела даје привилегујући карактер овом убиству. Како исти аутор истиче, низ људских радњи може се квалификовати као нехатно делање, а анализа судске праксе показује да се у оваквим случајевима најчешће ради о оним облицима људског понашања кроз које се испољава непажња, необазривост, неумешност и сл. (Лазаревић, 1960: 6). А Фрањо Бачић истиче да је нехатно проузроковање смрти супсидијарно кривично дело убиства из нехата јер у самом закону постоји велики број посебних, специфичних. Код тих других кривичних дела, код којих је смрт наступила из нехата, ради се о неким другим добрима која се штите, као на пример општа сигурност људи и имовине или здравље људи, а наступање смрти представља квалификаторну околност дела (Бачић, Шепаровић, 1997: 53). Владо Камбовски указује на то да се убиство из нехата од основног дела убиства разликује по својој објективној и субјективној страни. Објективна страна дела укључује и повреду правила за дужну пажњу, поред проузроковања последице, а субјективна страна се изражава кроз нехат као облик кривице где је без значаја да ли се ради о свесном или несвесном нехату (Камбовски, 2003: 33). Према Зорану Стојановићу, код убиства из нехата ради се о суштински другачијем понашању у односу на умишљајно убиство, иако је последица једног и другог кривичног дела иста. Интензитет напада на заштићено добро знатно је мање изражен код нехатног убиства (Стојановић, 2007: 338).

Нема сумње да приликом дефинисања нехатног лишења живота кључну улогу има одредба о појму нехата из општег дела кривичног законика. Наш законодавац је само предвидео лишење живота из нехата у посебном

делу, а на питање да ли у конкретном случају постоји нехат, одговор ће дати општи део законика. На тај начин поступа се у великом броју кривичних законодавстава.² На другој страни су законодавства у оквиру којих се појам нехата не дефинише у одредбама општег дела, па се то чини у посебном делу. Наишли смо на једну занимљиву опаску на њихов рачун, која истиче да сва законодавства кажњавају убиство из нехата блаже од убиства са умишљајем, али се не може рећи да су сви овај појам у кривичном законодавству *рационално* обрадили (Миљковић, 1910: 62). У Кривичном законнику Француске одредба која дефинише убиство из нехата укључује неспретност, брзоплетост, нехат, немар или непоштовање неке обавезе или мере или опрезности коју прописује закон или неки други пропис, чиме се чини кривично дело убиства из нехата или *un homicide involontaire* (221–226). Још је Лист у својим расправама замерио овим земљама на излишној казуистици (Миљковић, 1910: 62).

Сматрамо да је, да би се избегла свака сумња о томе да ли у конкретном случају постоји нехат или уопште кривица, најбоље да се питање нехатног поступања регулише у општем делу законика.

Ту наилазимо на могуће проблеме који се тичу прецизности законске дефиниције нехата. Тешкоће нису изражене само код лишења живота из нехата, него и код других нехатних деликата. Видећемо касније да, у пракси, категорија убиства из нехата садржи најразноврснија убиства. Многе људске радње могу се квалификовати као нехатне. Убиство које је извршено тако што је оптужени само гурнуо неку особу на улицу, а она пала, снажно ударила главу о ивичњак и након тога умрла услед хеморалгије мозга, може да се подведе под категорију нехатног лишења живота. Казна за ово убиство је, наравно, нижа него у случају да је оптужени био свестан да услед његовог понашања, гурања оштећеног, може доћи до пада и ударања главом, што би довело до последице смрти, па је на то пристао. Судској пракси је препуштено да у сваком конкретном случају, на основу обележја умишљаја и нехата из чл. 25. и 26. Кривичног законика Србије, оцени да ли се ради о умишљајно или нехатно извршеном делу.

² Постоје и законодавства у којима се појмови умишљаја и нехата не одређују у закону, већ је то препуштено кривичноправној теорији и судској пракси. На пример, у немачком законодавству су ти појмови одређени на сличан начин као у нашем праву.

Правна расправа у вези с нехатним лишењем живота води се и око тога где треба подвући линију која раздваја ово убиство од случајева у којима је смрт несрећно изазвана, али не заслужују да буду проглашени за кривично дело, односно не улазе у сферу кривичноправног реаговања. Дакле, испод права које се односи на нехатно лишење живота леже дубљи проблеми.

Отворићемо још један. То је питање одговорности за нехатно понашање, генерално гледајући. Присутна су различита мишљења. Од идеје да нехатна кривична дела треба искључити из кривичног права, а правну заштиту обезбедити јачањем грађанскоправне заштите, до тога да је на том подручју адекватнија примена превентивних мера (Делић, 1996: 105). Неки теоретичари истичу да број кривичних дела код којих постоји одговорност за нехат није велики. Чак и код неких тешких кривичних дела, а можда и код већине тешких кривичних дела, он се сматра недовољним разлогом за кажњивост а, са друге стране, довољан је за конституисање нехатног лишења живота. Због тога се поставља питање да ли је исправно да одговорност за једно од најгнуснијих кривичних дела у кривичном праву, код кога је за квалификоване облике предвиђена најстрожа казна, буде задовољена тим лакшим степеном кривице (Ashwort, 1999: 300).

ДА ЛИ ЈЕ НЕХАТНО ЛИШЕЊЕ ЖИВОТА САМОСТАЛНО КРИВИЧНО ДЕЛО ИЛИ ПРИВИЛЕГОВАНИ ОБЛИК УБИСТВА

У кривичном праву је нејасно да ли нехатно лишење живота другог лица представља привилеговано убиство или има основа говорити у прилог његовој самосталности. Ако упоредимо битна обележја кривичног дела убиства и те инкриминације, видећемо да у погледу већине обележја нема разлике. Пасивни субјект је, као и код убиства, жив човек. Радња извршења је свако чињење или пропуштање које проузрокује смрт. У погледу последице, смрти другог лица, нема разлике јер, објективно гледајући, смрт је последица и умишљајног и нехатног убиства. Без обзира на то, у теорији наилазимо на ставове да се у случају нехатног лишења живота не ради о привилегованом убиству већ о посебној врсти убиства (Бачић, Шепаровић, 1997: 53). Све је више заступљено схватање да нехатно извршена дела имају низ специфичности и да се због тога ради о посебној категорији деликата а не само о посебном облику кривице. Нехат је, према новијем схватању, проблем бића кривичног дела, јер се о томе да ли је неко понашање нехатно одлучује

већ у оквиру бића кривичног дела (Стојановић, 2007: 117). Убиство из нехата се у великом броју законодавстава сврстава у засебан члан, јер се има у виду да се ради о специфичном, посебном убиству које се од умишљајног убиства разликује по психичком односу учиниоца према последици. Видимо да и наш законодавац није хтео да ово кривично дело обухвати појмом убиства и да га не назива убиством него лишењем живота. Такође, јасно је да је његово субјективно биће различито од обичног убиства, што све даје основа да се говори о извесном степену његове самосталности (Стојановић, 2007: 339).

Ако погледамо остала привилегована убиства видимо да се у свим случајевима ради о умишљајним убиствима код којих постоје *неке специфичне околности* које доводе до привилегованог третирања. Тако, на пример, код убиства на мах имамо напад, злостављање или тешко вређање од стране убијеног, код лишења живота из самилости постоји изричит и озбиљан захтев и тешко здравствено стање жртве,³ код убиства детета при порођају мајка се налази у стању поремећаја који је изазван порођајем. Због тога нам се чини прихватљивим став да је нехатно лишење живота посебан облик убиства, јер нехат сам по себи није посебна, специфична привилегујућа околност већ има двоструку улогу. Он истовремено представља други облик кривице, који може да укаже да се ради о опасном учиниоцу кривичног дела који не уважава елементарне животне норме и правила понашања (Марковић, 2000: 231), и субјективни елемент бића кривичног дела. Код осталих „лакших“ убистава ради се о умишљајним убиствима која су привилегована због тога што се учинилац налази у некој карактеристичној ситуацији која доводи до одлуке да се кривично дело изврши.

ЛИШЕЊЕ ЖИВОТА ИЗ НЕХАТА У НАШЕМ ЗАКОНОДАВСТВУ И ПРАКСИ

Узимајући у обзир горе изнето, закључујемо да се лишење живота из нехата разликује од обичног убиства, али и од других облика убиства, по томе што је смртна последица нежељена, невољна, тј. представља резултат необазривости, немарности или неспретности учиниоца. Не улазећи у теоријске проблеме по питању сврсисходности и ефикасности кажњавања, за

³ Мада и овде постоје бројни разлози који говоре у прилог самосталног бића овог кривичног дела.

нехат смоатрамо да на подручју заштите живота кривичноправна заштита мора бити целовита а не фрагментарна.

Ко другог лиши живота из нехата, према нашем законнику, учинио је кривично дело нехатног лишења живота. Што се тиче радње извршења, долази у обзир свако чињење или нечињење (пропуштање) којим се изражава један непажљив однос према могућности наступања последице смрти.

У судској пракси најчешћи су случајеви нехатног убиства *које је извршено чињењем* услед неопрезног понашања учиниоца дела. Последњих година се веома јасно примећује експанзија нехатних лишења живота проузрокованих услед немарног руковања оружјем. Тако, када оптужени, и поред упозорења да то не чини, настави да се игра напуњеним пиштољем и при томе изазове опаљење метка који усмрти војника у његовој непосредној близини, а нема доказа да би тако поступио да је знао да до ове последице (смрти војника) може доћи, одговоран је за убиство из нехата, а не за обично убиство (ВВС, К. бр. 468/70 од 5. новембра 1970).⁴ У следећој пресуди, оптужени и покојник отимали су се око пушке услед чега је дошло до опаљења метка и усмрћења покојног. Уколико је умишљај оптуженог био само да заплаши покојног, а не да га лиши живота, ради се о кривичном делу убиства из нехата. Овде је суд правилно резонувао, имајући у виду то да је оптужени пре тога пушку држао окренуту увис и са њом поступао као са мотком, чиме се види да је његов умишљај усмерен само на изазивање страха код покојног, а не на његово лишење живота (ВСС Кж. 196/92 од 2. априла 1992).⁵ У једној пресуди, суд је лице огласио кривим за убиство из нехата јер је оно приступило расклапању пиштоља а претходно се није уверило да је шаржер у пиштољу пун или празан, иако је било свесно да услед тога може наступити забрањена последица, али је олако држало да она неће наступити, па је у једном моменту приликом покушаја репетирања пиштоља једним пројектилом погодило оштећеног који се налазио у истој просторији свога стана, услед чега је наступила његова смрт (Симић, 1998: 76). Навешћемо још два примера за кривично дело убиства из нехата чињењем, услед неопрезног руковања оружјем. Против малолетника је донето решење у којем је утврђено да је дело извршио са свесним нехатом када је, спреман на шалу, у жељи да

⁴ Збирка судских одлука, Врховни војни суд, Књига I, Београд, 1985, 40.

⁵ Билтен Округног суда у Београду, 1993, 53.

заплаши другове свога брата, приликом пуњења ловачке пушке показао велики степен неопрежности и без потребне провере из кесе у којој се налазила већина празних патрона узео пун патрон, па је преломио пушку и аутоматски запео ударну иглу, чиме је учинио радње које су довеле до устрелине и смрти оштећеног (решење Врховног суда Србије Кжм. 63/00. од 3. априла 2001) (Симић, 2002: 93). У следећем примеру ради се такође о употреби оружја, али не ватреног, него хладног. Тако се, када учинилац замахне руком у којој је држао нож према једном лицу, али погоди друго лице које од тога умре, ради о убиству из нехата (пресуда Врховног суда Србије Кж. 709/95. од 13. септембра 1996). Овде је оптужени предузео радњу према једном лицу, замахнуо руком у којој је држао нож према његовом трбуху, али се сведок измакао, те је овим истим замахом ножа убо у стомак покојног. Оптужени не пориче да је овом приликом видео још једну људску прилику, указује на то да је био свестан да предузетом радњом може проузроковати смрт неког лица, али је олако држао да таква последица неће наступити. На овај начин стекла су се обележја кривичног дела убиства из нехата (ради се о свесном нехату) (Лопичић, 2003: 300).

Ово кривично дело може се учинити и *нечињењем*, тј. пропуштањем предузимања оних радњи које би спречиле наступање последице. Будући да је у Кривичном законнику направљена јасна граница између правих и неправих кривичних дела нечињења, у нашем случају ради се о неправом кривичном делу нечињења. Убиство је кривично дело које се редовно врши чињењем али се, изузетно, може извршити и нечињењем. Као што то истиче законодавац у члану 15. став 2, нечињењем може бити учињено и кривично дело које је законом одређено као чињење, ако је учинилац пропуштањем дужног чињења остварио обележја тог кривичног дела. Према томе, да би лишење живота из нехата могло бити извршено нечињењем, неопходно је да се утврди постојање дужности да се предузме чињење, и то код лица које се у теорији назива гарантом. Такав случај је постојао у ситуацији у којој оптужени није покрио кречану на свом неограђеном градилишту, иако је на то био упозорен од стране зидара приликом напуштања градилишта, а знао је да у комшилуку има мале деце. Тако се догодило да је једно дете упало у кречану и изгубило живот. Овде је утврђена одговорност оптуженог за убиство из нехата (пресуда Врховног суда АПВ Кж. 41/57. од 7. фебруара 1957) (Стојановић, 2007: 340). У енглеској судској пракси често се као пример за радњу пропуштања наводи случај Сениор (*Senior*). Човек који је припадао једној верској секти одбио је да

позове лекара када му је дете било болесно, након чега је оно и умрло. Он је проглашен кривим за убиство из нехата незаконитом радњом (*manslaughter by unlawful act*).

У погледу настанка последице смрти, понашање учиниоца мора да буде нехатно. У том смислу важе опште одредбе о нехату. За постојање овог облика убиства небитно је да ли се у конкретном случају ради о *свесном* или *несвесном нехату*. Али то не значи да врста нехата у одређеном случају извршења дела не може бити вишеструко значајна. Прво, степен кривице учиниоца у конкретном начину испољавања кривичног дела узима се у обзир приликом одмеравања казне. Он у конкретном случају може да делује као олакшавајућа или отежавајућа околност. При том, не можемо *a priori* да тврдимо да је несвесни нехат лакши облик од свесног нехата, као што то можемо да тврдимо за директан умишљај у односу на евентуални. Могуће је да неко ко је поступао без размишљања, потпуно не марећи за одређене дужности, буде строже кажњен него лице које је прво размислило, али је донело погрешну одлуку. Дакле, облик нехата може да буде околност која се узима у обзир приликом одмеравања казне. У том смислу, када је првостепени суд нашао да је у конкретном случају оптужени извршио предметно кривично дело, уместо из свесног, из несвесног нехата, на којем становишту стоји жалба и у чему види повреду кривичног закона, кривично дело би, такође, било правно квалификовано као убиство из нехата. Но, у жалби се основано тврди да није без значаја то о којем је облику нехата реч, али само уколико се ова околност третира као околност приликом одмеравања врсте и висине казне. Зато је у жалби неосновано побијање пресуде због повреде кривичног закона (пресуда ВВС К бр. 109/69. од 29. марта 1969).⁶ Друго, врста нехата је битна и због разграничења између евентуалног умишљаја и свесног нехата, што је иначе један од великих кривичноправних проблема и у пракси задаје највише главобоље. И данас се користе *Франкова формула* и чувено питање: да ли би се учинилац уздржао од предузимања радње када би знао да ће последица наступити? Узмимо пример из судске праксе у којем је у одлуци заузет став да се ради о свесном нехату а не о евентуалном умишљају. Наиме, оптужени се у канцеларији у којој се налазио још један војник играо напуњеним пиштољем тако да је показао војнику да се у оквиру налазе бојеви меци. Оквир је ставио у

⁶ Збирка судских одлука Врховног војног суда, књига I, Београд, 1985.

пиштољ, а затим неколико пута повлачио навлаку пиштоља уназад, али не сасвим до краја. Мислећи да није убацио метак у цев, повукао је обарач и услед тога је дошло до опаљења метка који је погодио војника који се налазио у непосредној близини и усмртио га. Дакле, поставља се питање: да ли би се учинилац уздржао од играња напуњеним пиштољем да је знао да ће последица смрти наступити? Ако би се уздржао, радило би се о свесном нехату, а ако не би, постоји евентуални умишљај. Иако на први поглед изгледа да је питање лако решиво, ипак је у неким ситуацијама јако тешко утврдити како би учинилац поступио да је знао да ће се последица остварити, што и за њега у неким случајевима може бити дилема (Стојановић, 2007: 114). Првостепени суд је сматрао да се овде ради о убиству из нехата. У жалби је наведено да није реч о нехатном већ о умишљајном убиству, с обзиром на то да је учинилац био упозорен да се с пиштољем не игра, а он је и после тога наставио са повлачењем навлаке уназад, па се не може говорити о олаком држању да метак неће убацити у цев и да неће доћи до опаљења метка. Врховни војни суд истиче да пристанак извршиоца дела, а самим тим и евентуални умишљај, постоји онда када је несумњиво да се извршилац дела не би уздржао од радњи извршења и онда када би последицу предвидео као извесну. Међутим, понашање оптуженог непосредно након догађаја, како га приказују сведоци, те да је оптужени са пиштољем на исти начин и пре овога баратао, што је свакако имало за последицу попуштање његове пажње у руковању пиштољем, не упућује на несумњив закључак о престанку оптуженог на наступање забрањене последице (ВВС К. бр. 468/70. од 5. новембра 1970).⁷ Ипак, поставља се питање да ли постоји свесни нехат или евентуални умишљај у сличним ситуацијама где субјективни став учиниоца према последици иде до степена равнодушности, када му је свеједно да ли ће проузроковати смрт (Стојановић, 2007: 340). Како се истиче, равнодушност није исто што и пристајање, тако да ови случајеви остају ван подручја умишљаја (Стојановић, 2007: 340).

У следећем случају, суд је одлучио да се ради о обичном убиству које је учињено са евентуалним умишљајем а не са свесним нехатом. Наиме, оптужени је напуњеним пиштољем ударао у главу оштећеног када је дошло до опаљења и усмрћења истог. Одбрана је у жалби изнела да оптужени није знао

⁷ Збирка судских одлука, Врховни војни суд, Књига I, Београд, 1985, 40.

да на начин како је дошло до опаљења до тога уопште и може доћи уз указивање да то није познато ни вештацима као стручним лицима, те указивањем на недовољну обученост оптуженог у руковању оружјем. Другостепени суд оправдано налази да је правилна оцена првостепеног суда о поступању са евентуалним умишљајем. Та оцена се заснива на чињеници да је оптужени, као и свака нормална особа, и без посебне обучености у руковању оружјем био свестан да у насталом сукобу користи пиштољ који, као ватрено оружје, без сумње представља опасну ствар. Таквим средством може се руковати само на начин који не доводи у опасност живот или тело других, сем у случају када је таква употреба по закону дозвољена. Пиштољ није средство којим се без опасности може млатарати и ударати ко год се нађе у простору и домашају руке лица које на такав начин употребљава оружје. Тим пре што је у конкретном случају пиштољ био напуњен метком у цеви и незакончен. Због свега тога се има узети да је оптужени поступао са евентуалним умишљајем приликом лишавања живота, па је остварио обележја кривичног дела обичног убиства (ВСС Кж. 848/97. од 8. априла 1998).

Због тешкоћа које постоје у погледу разграничења евентуалног умишљаја и свесног нехата, јављају се и нови критеријуми који осликавају понашање учиниоца дела, који могу да допринесу бољој квалификацији дела.⁸ У неким земљама, чак, постоји још један степен кривице поред умишљајног и нехатног поступања. Тако, у англосаксонским правним системима постоји *recklessness*, што значи немарно, несмотрено или безобзирно поступање, у зависности од слободе превода. Чини нам се најпримеренијим његово означавање као безобзирно или равнодушно поступање. Реч је о облику кривице који постоји код већине кривичних дела у енглеском правном систему, али и у другим земљама англосаксонске правне културе. Особа поступа безобзирно када је, сходно околностима случаја, свесна ризика који постоји или ће постојати и када и поред те свести постоји његова индиферентност или

⁸ Заступници нормативних теорија нуде нормативни критеријум, тј. узима се у обзир да ли су кроз понашање учиниоца дошли до изражаја непоштовање и безобзирност према добру. Ако јесу, реч је о евентуалном умишљају. Теорија прихватања ризика истиче као важно питање у којој мери учинилац држи да је вероватно наступање последице из стања ризика које он ствара својим понашањем. Ако је тај ризик висок, треба му урачунати дело у евентуални умишљај. Међутим, за умишљај је потребно нешто више од обичног прихватања ризика (Стојановић, 2007: 114–115).

равнодушност јер пушта да ризик тече, тј. не предузима потребну радњу да га отклони. Тако је код безобзирног убиства лице свесно вероватности да ће смрт наступити, а равнодушно је према томе. Како се истиче, несмотреност, немар или безобзирност (*recklessness*) и намера да се друго лице лиши живота, што се код нас најчешће обележава као умишљај (*criminal intention*), два су алтернативна облика кривице (Wilson, 2003: 122). Умишљајно убиство се третира као много озбиљније лишавање живота него иста последица која је проузрокована несмотрено или безобзирно. А нехат (*negligence*), у стандардној употреби, значи неуспех у испуњавању објективних стандарда пажње услед неспособности, високог степена неразумности, незнања или непажње (Wilson, 2003: 144). Разлика између безобзирног (*recklessness*) и нехатног поступања (*negligence*) у томе је што ово прво подразумева стање свести које се изражава кроз равнодушност, индиферентност, а ризик и опасност су обележја његовог понашања, док нехат подразумева пропуштање дужне пажње, висок степен небриге (*carelessness*). Међутим, ни код њих није једноставно разлучити да ли се ради о равнодушном или нехатном поступању. Чак се истиче да правно схватање равнодушности или безобзирности осцилира између објективног и субјективног облика. Објективни облик безобзирности је синоним за нехат јер значи неуспех у испуњавању објективних стандарда пажње, а у субјективном смислу се ради о свести да се предузима неразуман ризик (Wilson, 2003: 148). Због тешкоћа у разликовању, истиче се и захтев да код психичког стања које се означава као *recklessness* треба да се докаже да је постојала свест о вероватности да ће смрт наступити насупрот предвиђању такве могућности. Предвиђање вероватности представља виши степен од предвиђања могућности.

Без обзира на настојања у страној теорији која, због потенцијалних тешкоћа у погледу разграничења између појединих облика кривице предлажу, по угледу на англосаксонско право, увођење још једног облика између умишљаја и нехата, ми сматрамо да је то разликовање ипак могуће. Наш законодавац определио се за теорију пристајања (код евентуалног умишљаја учинилац пристаје да учини кривично дело, а код свесног нехата он неће наступање последице, не пристаје). У случајевима у којима се може утврдити пристајање, то је довољно за постојање умишљаја. Уколико се саглашавање не може утврдити као искључиво психолошка чињеница, у субјективном смислу, онда се мора утврђивати као нормативна, вредносна чињеница, тј. узима се у обзир однос учиниоца према заштићеном добру (Стојановић, 2007: 115). То

значи да се понекад морају користити и допунски критеријуми – када теорија пристајања, схваћена строго у психолошком смислу, не може сама решити ово сложено питање. Постоје случајеви у којима је тешко извршити диференцирање само на основу воље, ако она није у довољној мери изражена, уочљива. Узећемо као пример случај у којем је учинилац повукао обарач револвера окренувши неколико пута буренце у којем је остао један метак, пошто је убијени, који је тражио да му покаже како се игра „руски рулет“, прислонио цев уз своју слепоочницу; учинилац је поступао са евентуалним умишљајем у односу на проузроковану смрт (ОСБ К. 231/01 и ВСС Кж. 1647/02) (Стојановић, 2007: 115). Суд је, како се у теорији наводи, оправдано донео одлуку да се ради о евентуалном умишљају, јер пристајање на то да „случај“ има одлучујућу улогу у остварењу кривичног дела значи саглашавање у нормативном смислу с кривичним делом (Стојановић, 2007: 115). Исто тако, стварање високог степена ризика указује на постојање пристајања у нормативном смислу.

У другом случају играња „руског рулета“ пракса је одлучила да се ради о кривичном делу убиства из нехата јер је учинилац олако држао да неће доћи до опаљења нити до тешких последица. Оптужени је, разгледајући револвер са оштећеним, испразнио буренце од метака, да би један метак вратио у буренце и исти завртео тако да се није знало где се метак налази, па револвер уперио себи у врат, повукао ороз и тада је дошло до шкљоцања, па потом револвер уперио у оштећеног и повукао ороз и тада је дошло до опаљења револвера и до усмрћења оштећеног (пресуда Окружног суда у Београду К. 236/99 и пресуда Врховног суда Србије Кж. 965/00 од 9. јануара 2001). За обе ове пресуде са основом се може поставити питање да ли је, у првом случају, код учиниоца заиста изражено пристајање или, пак, само олако држање да до смрти неће доћи, или, зар се не може и у другом случају тврдити да пристајање на то да „случај“ има одлучујућу улогу у остварењу кривичног дела, значи саглашавање у нормативном смислу са кривичним делом и стога тврдити да постоји евентуални умишљај. Дакле, судска пракса показује да није редак случај да једно исто понашање буде од једног суда оцењено као умишљајно, а од другог као нехатно. Ако се постојање евентуалног умишљаја не може утврдити искључиво на основу пристајања учиниоца на последицу, онда се узима у обзир и нормативни критеријум, тј. питање да ли јачина прекора који се може упутити учиниоцу одговара умишљају или нехату. На тај начин,

теорија пристајања схваћена психолошки-нормативно може у већој мери да послужи за разграничење евентуалног умишљаја и свесног нехата него при њеном уобичајеном чисто психолошком схватању (Стојановић, 2007: 115).

НЕХАТНО ЛИШЕЊЕ ЖИВОТА И ПОЈЕДИНИ ОПШТИ ИНСТИТУТИ КРИВИЧНОГ ПРАВА

На овом месту размотрићемо и *дејство стварне заблуде*. Као што законодавац одређује, дело које је учињено у неотклоњивој стварној заблуди није кривично дело. Заблуда је неотклоњива ако учинилац није био дужан и није могао да избегне заблуду у погледу неке стварне околности која би, да је заиста постојала, чинила дело дозвољеним. То значи да учинилац никако није могао да има правилну представу о релевантној стварној околности, да нема његове кривице. Насупрот неотклоњивој стварној заблуди која искључује кривицу, отклоњива стварна заблуда доводи до одговорности учиниоца ако је он према околностима конкретног случаја и према својим личним својствима могао и био дужан да има правилну представу о стварним обележјима кривичног дела. Отклоњива стварна заблуда се још назива заблуда из нехата, што нам јасно говори да она искључује умишљај, али не и нехатну кривицу. Према томе, нехатно лишење живота постоји и онда када је извршилац био у стварној заблуди услед нехата. Пример за то је случај у којем је оптужени, припадник резервног састава при вршењу дужности осматрања, лишио живота припадника истог састава, који је том приликом био са њим на дужности. У тренутку у којем се жртва налазила на одмору и спавала на кревету који се налазио до улазних врата цркве, оптужени је пошао да се одмори на свом кревету који је био у олтару цркве, па није спазио када је жртва устала и изашла испред цркве; када је оптужени изашао испред цркве и видео жртву да се креће према улазу у цркву, не знајући да је то она и погрешно држећи да према њему предстоји непосредни противправни напад, он је према жртви, из свог службеног пиштоља, а затим из аутоматске пушке, испалио више метака од којих је наступила смрт. Првостепени суд је нашао да је учинилац био у отклоњивој стварној заблуди услед нехата. У жалби на првостепену пресуду истакнуто је да се ради о неотклоњивој заблуди. Према ставу Врховног суда, правилан је закључак првостепеног суда који је сматрао да се оптужени у стварној заблуди нашао својом кривицом, због неправилног вршења стражарске дужности. Наиме, оптужени је у време обављања

дужности напустио стражарско место и пошао да се одмори на кревету, чиме је грубо повредио своју дужност (ВС РЦГ Кж. Бр. 194/95. од 26. децембра 1995) (Лопичић, 2003: 298). У следећем примеру нема кривице оптуженог, тј. он се налазио у неотклоњивој стварној заблуди која искључује и нехат. У лову на зеца окривљени је усмртио другог ловца, кога није могао видети с друге стране кукурузишта и који, по правилима ловачког друштва, није смео да напусти место не којем се налазио без претходног оглашавања, тј. није смео да се нађе ван места на коме је требало да стоји. Кад је пуцао, окривљени није могао претпоставити да се оштећени налази на том месту (пресуда Окружног суда у Београду Кж. 2784/03. од 24. октобра 2003) (Симић, Трешњев, 2004: 76). У овом случају оптужени није могао и није био дужан да претпостави да ће се жртва наћи на неком другом месту.

У вези са заблудом интересантно је осврнути се и на питање промашеног ударца (*aberration ictus*). То је ситуација када учинилац проузрокује последицу на другом објекту радње кривичног дела, а не на оном на којем је хтео. На пример, лице А пуца на лице Б па га промаши и лиши живота лице В. Према јединственом ставу судске праксе, када учинилац пуца на једно лице са директним умишљајем да га лиши живота а погоди друго лице, он је одговоран за покушај убиства првог лица у стицају са нехатним лишењем живота другог лица (ако се последица може приписати нехату извршиоца). *Aberratio ictus* се разликује од *error in persona* (заблуде о лицу), тј. када лице А пуца у лице Б и усмрти га погрешно сматрајући да се ради о лицу В, кога је хтео да лиши живота. Таква ситуација се у пракси квалификује као обично убиство, јер заблуда у погледу идентитета жртве није правно релевантна, осим када се ради о лицу са одређеним својством, и то је битан елеменат кривичног дела. Тада ова заблуда може да утиче на кривицу учиниоца или на правну квалификацију дела (Стојановић, 2007: 125).

Када већ говоримо о општим институтима кривичног права, поменућемо и институт скривљене неурачунљивости, или његов општепознати назив *actiones liberae in causa* и његов однос према убиству из нехата. Он представља изузетак у кривичном праву од правила да се кривица учиниоца дела утврђује према времену извршења дела. Неопходно је да су испуњена два кумулативно постављена услова. Прво, да је учинилац сам себе довео у стање неурачунљивости, што се може учинити употребом алкохола, дрога, али и на неки други начин. И друго, да је у таквом стању учинио

кривично дело у односу на које је код њега, у моменту пре него што се довео у стање неурачунљивости, постојао умишљај или нехат. Да би учинилац у складу са овом одредбом из члана 24. Кривичног законика Србије одговарао за нехатно лишење живота, битно је утврдити да је у тренутку извршења дела био стању неурачунљивости, тј. да није могао да схвати значај свог дела и да управља својим поступцима и да је у време довођења у такво стање, на пример опијањем, у односу на касније извршено убиство поступао из нехата. У том случају учинилац ће одговорати само ако је у време долажења у стање неурачунљивости био свестан, или био дужан и могао бити свестан, да у таквом стању може учинити кривично дело.

Понекад је тешко наћи линију *разграничења* између нехатног лишења живота и неког другог кривичног дела, а нарочито са тешком телесном повредом квалификованом смрћу и са тешким делом против опште сигурности. Што се тиче односа између тешке телесне повреде квалификоване смрћу и нехатног лишења живота можемо рећи да ова два дела имају низ заједничких обележја због чега је у пракси некад тешко наћи разлику. И код једног и код другог дела дошло је до смрти лица. Психички однос извршиоца је кључан за разграничење, што управо и компликује ствар. Али такву ситуацију имамо и у другим случајевима у којима је потребно прецизно и недвосмислено утврдити субјективни критеријум. Разграничење је посебно важно и због положаја учиниоца кривичног дела у кривичном поступку. Тако је за кривично дело нехатног лишења живота, из члана 118, предвиђена казна затвора од шест месеци до пет година, а за кривично дело тешке телесне повреде квалификоване смрћу, из члана 121. став 3, казна од две до 12 година.

За правилну квалификацију дела битан је психички однос учиниоца у тренутку када је наносио повреду оштећеном. Убиство из нехата може постојати само ако код извршиоца није било умишљаја да нанесе тешку телесну повреду, већ је повреда нанета из нехата, па је из овако нанете тешке телесне повреде наступила смрт повређеног. Лишење живота из нехата у целини је покривено нехатним обликом кривице. Из овога произилази да се нехатна тешка телесна повреда из које је произашла смрт повређеног лица никада не може квалификовати као кривично дело тешке телесне повреде из члана 121. став 3, већ само као кривично дело убиства из нехата.

Код кривичног дела тешке телесне повреде квалификоване смрћу суд мора прво да утврди да је оштећени задобио тешку телесну повреду са умишљајем и да је од те телесне повреде дошло до смрти повређеног из нехата.

Кључни је субјективни критеријум, тј. повреда услед које је наступила смрт мора бити нанесена нехатно.

Некада се користио и временски критеријум. У једној пресуди је истакнуто да за разликовање кривичног дела убиства из нехата од кривичног дела тешке телесне повреде квалификоване смрћу, *временски* размак између радње извршења и наступеле последице није једини критеријум, већ се овом придружује и субјективни моменат (ВВС К 1148/56) (Златарић, 1958: 92). По нашем мишљењу, временски критеријум нема посебну важност за ово разликовање. Интересантно је на овом месту поменути правило „година и један дан“ (*year and a day*) које је важило у појединим земљама англосаксонског правног система и које и даље постоји у неким државама у Америци. До 1996. године у Енглеској је, као спољашњи елемент кривичног дела убиства, важило правило да лице може да буде проглашено кривим само ако је смрт наступила најдуже једну годину и један дан након поступка оптуженог или пропуста (неиспуњења обавезе). Правило је укинато Законом о реформи права (1996), али хавајски закон и даље садржи тај услов, као неопходан за проглашење неког лица кривим за кривично дело убиства. Наиме, ниједно лице не може бити осуђено да је лишило живота друго лице уколико смрт тог лица није наступила најкасније у року од једне године и једног дана од тренутка доношења смртоносне повреде. У питању је својеврсни пример за анахронизам у кривичном праву. Наше мишљење да временски услов не утиче на квалификацију дела потврђује и судска пракса. У једном случају до наступања смртне последице дошло је после десет месеци од извршења дела. Без обзира на то, суд је дело квалификовао као убиство, јер је из обдукционог налаза и мишљења комисије судских вештака утврдио да је смрт наступила као последица испаленог пројектила у груди сада покојног. Ту је оштећени задобио тешке телесне повреде опасне по живот, а смрт код оштећеног, сада покојног, насилна је и наступила је услед поремећаја дисања због тешког запаљења плућа које је последица проласка пројектила кроз грудни кош (пресуда Окружног суда у Београду К. 222/90).

Лишење живота из нехата разликује се од тешког дела против опште сигурности по томе што се код убиства из нехата нехат односи на

индивидуално одређено лице које је изгубило живот, а код тешког дела против опште сигурности у односу на неодређени број лица. Тако је првостепени суд погрешно када је оптуженог огласио кривим за убиство из нехата. Оптужени је за време лова, крећући се кроз кукурузиште, спазио зеца и испалио један патрон који је погодио оштећеног – другог ловца – и усмртио га. Пошто су тог дана због лепог времена мештани брали кукуруз, извршилац је, када је испалио више хитаца у правцу кукурузишта, могао очекивати да се тамо налази неодређени број лица; он је хицем погодио једно лице, а остали који су се налазили у близини њега остали су неповређени пуким случајем. Такве радње извршења не могу се квалификовати као убиство из нехата, јер садрже све законске елементе тешког дела против опште сигурности (решење Окружног суда у Београду Кж. 1487/00 од 13. септембра 2000) (Лопичић, 2003: 301). Интересантно је на овом месту поменути да у аустријском Кривичном законнику постоји лишење живота из нехата у посебно опасним приликама као облик убиства из нехата за који је забрањено тежом казном.⁹ Нарочито или посебно опасне прилике су оне у којима се, према околностима, с посебном вероватноћом може очекивати настанак тешке штете. За овај облик је довољно да постоји бојазан од повреде или смрти једног човека, јер уколико се ради о већем броју људи (неодређеном), тј. уколико опасност погађа велики број људи, онда долази до примене параграфа 177. (општа опасност).¹⁰

Међутим, суштинска разлика у односу на нехатно лишење живота јесте у томе што код кривичних дела квалификованих тежом последицом увек постоји основно дело из којег је произашла тежа последица која се може приписати нехату учиниоца. Код тешког дела против опште сигурности разлика је у томе што се, осим смрти неког лица, која се може приписати нехату учиниоца, остварује и основно дело којим се доводи у опасност живот или тело људи или имовине већег обима (Стојановић, 2007: 341).

Нехатно лишење живота постоји и ако је лишење живота извршено под околностима које би убиство, када би било извршено са умишљајем, чинило квалификованим. Узмимо као пример лишење живота из нехата службеног или војног лица при вршењу службене дужности. Околност да се

⁹ Док је за, условно речено, „обично“ лишење живота из нехата, прописана казна до једне године затвора, за лишење живота из нехата у посебно опасним приликама казна је до три године затвора.

¹⁰ Strafgesetzbuch-Austria, JGG 1988. UNDSTG Nov. 1989, Wien.

лишава живота службено или војно лице евентуално би се могла узети као отежавајућа приликом одмеравања казне без обзира на то што се ради о нехатном делу. Квалификаторне околности код којих се захтева умишљај неспојиве су са постојањем нехата.

Извршилац код нехатног лишења живота јесте како лице које непосредно предузима радњу извршења, тако и лице које то чини посредно, као нека врста налогодавца. У теорији се наводи да према одредби која регулише нехатно лишење живота кажњава се и онај који зависнику препусти дрогу за самоинјектовање, онај који запосленом без возачке дозволе да налог за вожњу возила за која је неопходна возачка дозвола, гостионичар који неком већ опијеном возачу моторног возила даље сипа алкохол, ако дође до удеса дотичних са смртном последицом (Schönke, Schröder, 2001: 1795). Према ставу немачког Савезног суда, за нехатно убиство треба да буде крив и онај ко са пијаним лицем договори трку моторима у којој потом други изгуби живот, осим уколико постоји његова сопствена кривица, или ко са пијаним води „игру борбе“ оштрим оружјем ((Schönke, Schröder, 2001: 1795). Како се истиче, одговорност за нехатно лишење живота у наведеним случајевима постојаће само ако је код дотичне особе од почетка недостајала слобода одлучивања, тј. ако је била неурачунљива или због младалачког узраста није имала свест о ризику.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Након свега изложеног, можемо закључити да нехатна кривична дела убиства представљају обележје савременог друштва које стално стреми новим технологијама, што све може имати за последицу повећање броја нехатних дела уопште, па самим тим и убиства из нехата. Будући да живот човека представља највећу вредност која даје смисао свим другим, јасно је да његова заштита мора да има доминантно место у систему кривичноправне заштите. Управо из тих разлога не треба ни на који начин доводити у питање инкриминацију нехатног лишења живота. Бољим предлогом нам се чини предузимање мера предострожности у свим сферама свакодневног живота, а поготову у оквиру појединих у којима је дошло до пораста нехатних убиства, као што је неадекватно руковање оружјем.

У теорији смо наилазили на различите предлоге у погледу прецизирања одредбе која се односи на нехатно лишење живота. У основи, за

ту одредбу важе сва правила која иначе важе и за друга нехатна дела. Нису довољно јасне идеје које предлажу да се члан 118. Кривичног законика фаворизује у односу на остала нехатна дела тако што би та инкриминација била допуњена појмовима као што су необазривост, неопрезност, непажња итд. Питање нехата, тј. његову општу дефиницију треба решити у општем делу Кривичног законика. Да ли ће кривично дело убиства представљати нехатно лишење живота, представља фактичко питање које се утврђује у сваком конкретном случају уз помоћ дефиниције нехата из општег дела. Било која друга ситуација, чини нам се, уноси превише казуистике, а такав приступ сматрамо неприхватљивим када су у питању кривичноправне норме.

ЛИТЕРАТУРА

- Ashwort, A. (1999). *Principles of Criminal Law*. Oxford: Oxford University Press.
- Бачић, Ф., Шепаровић, З. (1997). *Кривично право – посебни део*. Загреб: Информатор.
- Делић, Н. (1996). *Убиство из нехата*. Правни живот, 9/96.
- Камбовски, В. (2003). *Казнено право, посебен дел*. Скопје.
- Лазаревић, Љ. (1960). *Невољна кривична дела – актуелан проблем савременог кривичног права*. Правни живот.
- Лопичић, Ђ. (2003). *Кривична дела убиства у југословенској судској пракси 1951–2001*. Београд: Службени гласник.
- Марковић, И. (2000). *Убиство из нехата. Годишњак Правног факултета у Бањој Луци*. Бања Лука: Правни факултет.
- Миљковић, М. (1910). *О убиству с обзиром на реформу кривичног законика*. Београд.
- Симић, И. (1998). *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, друга књига*. Београд: Службени гласник.
- Симић, И. (2002). *Збирка судских одлука из кривичноправне материје*. Београд: Службени гласник.
- Симић, И., Трешњев, А. (2004). *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, пета књига*. Београд: Службени гласник.
- Schönke, A., Schröder, H. (2001). *Strafgesetzbuch, Kommentar*. München: C. H. Beck.
- Стојановић, З. (2007). *Коментар кривичног законика*. Београд: Службени гласник.
- Таховић, Ј. (1961). *Кривично право, општи део*. Београд: Савремена администрација.
- Wilson, W. (2003). *Criminal law – doctrine and theory*. London: Longman.
- Златарић, Б. (1958). *Кривични законик у практичној примени, посебни дио*. Загреб: Народне новине.
- Живановић, Т. (1938). *Основи Кривичног права Краљевине Југославије, посебни део*. Београд: Геца Кон.

INVOLUNTARY MANSLAUGHTER

Summary: Involuntary manslaughter takes an important place within the system of negligent offences in general. Due to this, as well as to the fact that the right to life takes the highest rank among human rights, it is necessary for the incrimination to include its involuntary destruction. Article 118 of the Criminal Code of Serbia has a simple provision, which is similarly regulated in the majority of European legislations, which words the involuntary manslaughter as follows: "Where a person takes another person's life negligently, he shall be punished..." The provision related to the notion of negligence from the general part of the Criminal Code has a key role when defining the involuntary manslaughter. Our legislator has provided for the involuntary manslaughter within the special part of the Code and the answer to the question whether there is negligence in a specific case will be given by the general part of the Code. This is how it is done in the majority of criminal laws.

There has been also much legal debate on the issue of involuntary manslaughter as to where to draw a line separating this homicide from other cases as well as about the issue of responsibility for reckless behavior in general. There are various opinions. They range from ideas that negligent offences should be excluded from criminal law while the legal protection should be provided by strengthening of civil law protection to those that the application of preventive measures is much more adequate in this field. Involuntary manslaughter differs from ordinary homicide but also from other forms of murders in that the death as a consequence is not wanted, it is involuntary, i.e. it represents a result of recklessness, negligence or clumsiness of an offender. Without getting deeper into theoretical problems related to fitness for the purpose and efficiency of punishment for negligence, we are of the opinion that criminal justice protection in the field of protection of life must be integral rather than partial.